

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Time, History and Ritual in a K'iche' Community: Contemporary Maya Calendar Knowledge and Practices in the Highlands of Guatemala

Akker, P. van den

Citation

Akker, P. van den. (2018, April 24). *Time, History and Ritual in a K'iche' Community: Contemporary Maya Calendar Knowledge and Practices in the Highlands of Guatemala*. *Archaeological Studies Leiden University*. Leiden University Press, Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/61632>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/61632>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:

<http://hdl.handle.net/1887/61632>

Author: Akker, P. van den

Title: Time, History and Ritual in a K'iche' Community: Contemporary Maya Calendar Knowledge and Practices in the Highlands of Guatemala

Issue Date: 2018-04-24

Nederlandse samenvatting

Tijd, geschiedenis en ritueel in een K'iche' gemeenschap: hedendaagse Maya kalender kennis en gebruiken in de Hooglanden van Guatemala.

Deze studie maakt deel uit van het bredere onderzoeksproject *Time in Intercultural Context*. Dit project wordt geleid door Prof. Dr. Maarten E.R.G.N. Jansen (Faculteit der Archeologie, Universiteit Leiden) en is gefinancierd door middel van een Advanced Grant van de Europese Onderzoeksraad in het kader van het zevende kaderprogramma van de Europese Unie (KP7 / 2007-2013) onder de subsidieovereenkomst nr. 295434.

Dit werk, getiteld *Time, History and Ritual in a K'iche' Community: contemporary Maya calendar knowledge and practices in the Highlands of Guatemala*, analyseert rituele praktijken en kennis gerelateerd aan de Meso-Amerikaanse kalender met als doel bij te dragen aan een beter begrip van het gebruik en de conceptualisatie van dit kalendersysteem in de hedendaagse K'iche' gemeenschap van Momostenango in de Hooglanden van Guatemala. Het onderzoek is gebaseerd op dertien maanden veldwerk. Dit proefschrift bespreekt op een systematische manier de inheemse kalender, vormen van synergie tussen de christelijke en de K'iche' kalender, de inheemse perceptie van de geschiedenis en de continuïteit in tijdsgerelateerde symboliek. Het proefschrift is georganiseerd in vijf hoofdstukken en vijf aanvullende bijlagen.

De onderzoeker beargumenteert dat het de sociale rol van archeologen en culturele antropologen is om bij te dragen aan het lopende proces van culturele genezing en geestelijk herstel van de volkeren die lijden of hebben geleden onder kolonisatie en onderdrukking. Deze studie legt daarom nadruk op culturele continuïteit en benadert de voortzetting van praktijken gerelateerd aan de Maya kalender als een mogelijk hulpmiddel voor het herstel van de gaten in het sociale geheugen

die door kolonisatie zijn veroorzaakt. Tijdens zijn veldwerk heeft de onderzoeker samengewerkt met de in Momostenango gevestigde, culturele regeneratieorganisatie *Takiliben May: Misión Maya Wajshakib' Batz*. Deze organisatie wordt geleid door een lokale kalenderspecialist en intellectueel, Don Rigoberto Itzep Chanchavac, met wie de onderzoeker vergelijkbare onderzoeksinteresses en doelstellingen deelt.

De analyse van rituele gebruiken is een essentiële basis voor onderzoek naar culturele continuïteit. Voor deze analyse leent de onderzoeker de concepten *self-referential* en *canonical messages*, welke zijn ontwikkeld in de *magnum opus* van Roy Rappaport (1999), om de rol van de perceptie en conceptualisering van tijd in het proces van identiteitsvorming en gemeenschapsvorming op de korte en lange termijn te onderzoeken. Bovendien leunt dit onderzoek op Carlos Severi's (1996) theorie van *ritual memory* – een vorm van geheugen waarin historische ervaringen zijn verweven met rituele praktijken. Het werk van Tim Ingold (2011), in het bijzonder zijn ideeën over het *dwelling perspective* en de productie van betekenis door middel van interactie in een voortdurend veranderende omgeving, speelt een centrale rol in de benadering van culturele interactie en transformatie. Ten slotte, om culturele continuïteit te identificeren, volgt de onderzoeker de theoretische en methodologische benadering van postkoloniale hermeneutiek (Jansen & Pérez Jiménez, 2011) welke het mogelijk maakt om zorgvuldige analogieën tussen hedendaagse gebruiken en oude pictogrammen en representaties te maken.

Het eerste deel van dit proefschrift omvat de hoofdstukken I, II en III, en behandelt de cyclische perceptie van de tijd. Hoofdstuk I onderzoekt het huidige gebruik van de 260-daagse telling en de sociale rol van kalenderspecialisten in de

gemeenschap van Momostenango. Dit hoofdstuk bevat een uitgebreide discussie over de perceptie van de kalenderdagen, de rol die zij spelen in het dagelijkse, sociale leven en hun participatie in de creatie van het leven. Bovendien wordt er in dit hoofdstuk beargumenteerd dat rituelen die worden uitgevoerd aan de hand van de *trecena* cyclus – een belangrijke dertien-daagse cyclus die ook bekend is uit prekoloniale, Meso-Amerikaanse manuscripten – een decentralisatie van ruimte en religieuze macht bevorderen.

Hoofdstuk II verkent de relatie tussen tijd en autoriteit, en argumenteert dat de hiërarchische structuur van tijd ook zichtbaar is in de maatschappelijke organisatie van de gemeenschap van Momostenango. De perceptie van de *Mam* (“de jaardrager”) en het verwelkomen van een nieuwe cyclus van 365 dagen spelen een centrale rol in dit hoofdstuk. Verder analyseert dit hoofdstuk de voortzetting van het gebruik van een vijfdaagse partitie waarvan eerder werd gedacht dat deze sinds de Koloniale Periode verloren was gegaan. Zoals de onderzoeker aantoont, wordt deze partitie nog steeds gebruikt in ceremoniële discoursen. Aan de hand van het hedendaags gebruik van de vijfdaagse partitie stelt de onderzoeker dat er nieuwe lezingen van de postklassieke en koloniale almanakken, waarin soortgelijke partities aanwezig staan, mogelijk zijn.

Hoofdstuk III onderzoekt de intersectie van seizoenen en religieuze vieringen. Dit wordt gedaan door verschillende seizoenscycli – zoals de cycli van wind, regen, diergedrag, landbouw en de zon – en belangrijke feesten in de Hooglanden van Guatemala in detail te bespreken. Naast een algemeen overzicht van belangrijke feesten bevat dit hoofdstuk vijf casestudies gebaseerd op veldwerk in Calcehtok (op het schiereiland Yucatán), Momostenango, Amatitlán en Chichicastenango. Er wordt beargumenteerd dat katholieke feesten belangrijke seizoenen in de hooglandse seizoenscyclus markeren en dat deze cyclus van feesten een gidsende functie hebben voor het menselijke gedrag met betrekking tot landbouw. Bovendien, aangezien de timing van deze feesten samenvalt met de namen van twintigdaagse periodes, de zogenaamde *veintenas*, die in koloniale bronnen genoemd worden, wordt er hier aangevoerd dat de cyclus van christelijke feesten – hoewel geïntroduceerd door Europese kolonisten –

na een periode van 500 jaar een product van synergie is geworden waarbij het zowel deel uitmaakt van de katholieke liturgische kalender als ook van de Maya kalender uit de hooglanden van Guatemala.

Het tweede deel van dit proefschrift bevat de hoofdstukken IV en V, en onderzoekt de lineaire perceptie van tijd in de Hooglanden van Guatemala door zich te concentreren op de *baile de la culebra*, een ritueel dat sterk verbonden is aan het regenseizoen. Hoofdstuk IV documenteert de geschiedenis, kostuums en terminologie van de dans, en geeft een overzicht van waar en wanneer de dans wordt uitgevoerd. Verder bevat dit hoofdstuk een uitgebreide beschrijving van de uitvoering van de dans in Momostenango op de vierde vrijdag van vastentijd, aan het einde van de Goed Week en tijdens Pasen. Door het concept van *ritual memory* toe te passen, wordt er beargumenteerd dat historische ervaringen ingebed zijn in de hedendaagse uitvoeringen van de dans in de Hooglanden van Guatemala. Verder wordt besproken hoe de dans specifieke historische processen van elk dorp in de uitvoering heeft geïncorporeerd en zodoende de identiteit van de gemeenschap versterkt.

Hoofdstuk V gebruikt de methodologie van post-koloniale hermeneutiek om mogelijke lijnen van culturele continuïteit in de symboliek van de *baile de la culebra* te identificeren door de thematische eenheden van de dans te vergelijken met prekoloniale iconografie en koloniale bronnen. Hier wordt aangevoerd dat door middel van deze mogelijke symbolische continuïteit, culturele waarden die in het verleden belangrijk zijn geweest en die op nog steeds belangrijk zijn in hedendaagse contexten worden overgedragen. Voorts wordt gesuggereerd dat de hoofdpersoon van de dans mogelijk een variant is van het pan-Meso-Amerikaanse complex van Moeder Godinnen en dat haar naam verband houdt met een dagnaam van de K'iche' Maya kalender. Ten slotte wordt beargumenteerd dat deze dans een petitie is voor regen en vruchtbaarheid, en dat de gemeenschappen waar deze dans plaatsvindt een gedeelde verantwoordelijkheid hebben om regenval te verzekeren door deze dans gedurende het regenseizoen uit te voeren.

Ten slotte bevat bijlage A een transcriptie en vertaling van een ceremonieel discours, uitgevoerd door Don Rigoberto Itzep Chanchavac. Bijlage

B bespreekt de kenmerken van elk van de dagen van de K'iche' kalender en bijlage C geeft een overzicht van de mnemonische uitdrukkingen die betrekking hebben op elk van de dagen in de kalender van Momostenango. De beweging van het bloed, een gespecialiseerde divinatie-techniek, is gedocumenteerd in bijlage D, en bijlage E bevat de transcriptie van een orale traditie die gaat over Tzijolaj, een goddelijk beeld in Chichicastenango.

Gedurende dit gehele proefschrift wordt beargumenteerd dat tijd een autoriteit is die, zowel op lokaal niveau als ook op regionaal niveau, menselijk gedrag op een cyclische manier door het landschap dirigeert. Tijd is gerelateerd aan morele en culturele waarden, en het delen van een bepaalde perceptie van tijd draagt bij aan de cohesie binnen een gemeenschap omdat het de identiteit van zijn leden bevestigt door de gemeenschappelijke, sociale conventies en geschiedenis te herhalen. Tenslotte vormt de link tussen tijd en ritueel een hulpmiddel om de breuk die door de dood wordt veroorzaakt te overwinnen en om belangrijke kennis van generatie op generatie over een lange tijdsperiode over te brengen.